

idő alatt megy mindez. Ha netán nem sikerült, mert valahol elakadtunk, akkor rögtön újra kellett az egészet előlről kezdeni. Kegyetlen módszer volt. De szépen haladtunk előre, Dobszay könyörtelenül megkövetelte, hogy mi mindezt teljesíteni tudjuk. S mi egymással is versenyben voltunk, ha az egyikünk gyorsabban játszott, azt nem néztük jó szemmel, de levontuk a tanulságot, hogy még gyakorolni kell. Mindemellett a Kunst der Fuge különböző kontrapunktjait kellett hétről-hétre eljátszani, és ezt rendre be is vasalták tőlünk. S mikor már ők is úgy ítélték, hogy érettek vagyunk a főlvetelire, akkor összedugták a fejüket, hogy kihez menjünk? Négy zeneszerzéstanárral volt akkor: Farkas Ferenc, Szabó Ferenc, Szervánszky Endre és Viski János. Dobszayék megállapították, hogy nekünk egyértelműen Viskihez kell mennünk, mert ő a legszigorúbb. A felvételin aztán a legmagasabb pontszámmal vettek föl minket, s ezt végtelen hálával köszönöm nekik. Jó tizenöt évvel ezelőtt én ezt a köszönetet néhány mondatban le is írtam Dobszaynak, mert végül is arról van szó, hogy így lettem zenész. Ha ő nincs, akkor én nem tudom mi lett volna. Így zenész lettem, és nem katona. Hálásan köszönöm, hogy elmondhattam ezt a picike adatot a nagyszerű emberhez.

Házi konferenciánk második felében azokat a területeket szeretnénk felsorakoztatni, amelyek elsősorban inkább a világi zenéhez kapcsolódnak és amelyeknél Dobszay László tevékenységének maradandó eredményeiről szólhatunk. De itt sem tudunk teljesen elvonatkoztatni az egyházzenehez való kapcsolódástól. Tudjuk, hogy a Tanár úrnak milyen fontos volt a népzenei örökségünk ismerete, mely nélkül érthetetlen az egész egyházinépének-történetünk is (kiváló tankönyvet hagyott ránk az egyházi népének-ről, erről külön is lehetne beszélni), sőt még a gregorián ének lényegének megértéséhez is elengedhetetlen. Az is tudvalevő, hogy Dobszay tanár úr hosszú ideig volt a Zene-tudományi Intézet Népzenei Osztályának vezetője, s hogy milyen szerepe volt a magyar típusrend kialakításában, de azt talán már kevesebben tudják, kívül is ment ő első népzenei gyűjtőútjára. — Idáig tartott volna eredetileg a következő előadónk felkonferálása, ugyanis ez a személy nem más, mint Sárosi Bálint. Másfél órával ezelőtt kaptam azonban tőle egy e-mail-t, hogy olyan gyenge állapotban van, hogy sajnos képtelen eljönni. Előadását sem tudjuk felolvasni, mert tegnapig még úgy szerette volna, hogy ő mondja el, ezért nem is rendezte írását felolvasható állapotba. [Azóta elküldte.] Roppant mód sajnáljuk, hogy nem részesülhetünk a tőle megszokott élvezetes előadói stílus hallgatásában, de talán megértjük a dolgot, ha figyelembe vesszük, hogy nem rég töltötte be 90. életévét. Itt szerettem volna neki gratulálni a nemrég kapott Prima primissima díjához is, de így csak távolról kívánhatunk neki jó egészséget!

Sárosi Bálint: Dobszay László, a népzene kutató

Dobszay Lászlót személyesen 1966-ban ismertem meg akkor, amikor őt Rajeczky Benjamin javaslatára Kodály tudományos munkatársnak hívta a Tudományos Akadémia Népzene kutató Csoportjához. Ebben az évben halt meg

Járdányi Pál, aki nem sokkal korábban kezdte meg az alkalomhoz nem kötött népdalok nagy gyűjteményének, a „Népdaltípusok” sorozatának a kiadását. Dobszaynak ekkorra már életműnek is beillő nagyságú és értékű zenepedagógiai eredményei voltak. Tudni lehetett róla, hogy kitűnő szervező és tudományos gyakorlata is több van, mint a Népzene Kutató Csoport nagy többségének. Ehhez mért célja lehetett vele Kodálynak. Kevesebb mint egy évvel Járdányi után Kodály is meghalt, nem maradt ideje kijelölni Járdányi utódát. Távozása után érezhetően fellazult a Csoport belső rendje. Nem volt megfelelő ember, aki kellő tapasztalattal, megfelelő elismertséggel és szervező erővel rendelkezik a Csoport központi munkájának vezetéséhez, a Népzene Tára szerkesztéséhez. Járdányi korábbi munkatársa így önként és akadály nélkül vehette át a nagyjából már összeállított és két év után Járdányi által nyomdakészre ígért első két kötetet.

Az új szerkesztő ugyanúgy nem értett a munkaszervezéshez, mint ahogy nem rendelkezett megfelelő felkészültséggel *A Magyar Népzene Tára* szerkesztéséhez sem. Az ő lassú és bizonytalan ténykedése mellett következmény nélkül lassulhatott le és válhatott rendezetlenné a vele dolgozók munkája is. Így történhetett meg, hogy Járdányi félbemaradt kéziratain a szerkesztő semmi észrevehetőt nem változtatott. A két évre ígért két kötetet úgy-ahogy befejezni pedig csak két évtized alatt tudta.²⁰

Voltak, akik siettek kimenekülni ebből a helyhez ragadt körből és szakmán belől önálló és hasznosabb munkára —rokon népekre, más népek zenéjére, hangszeres zenére— specializálódni. Dobszay a magyar népzene régmúltját választotta. Rajeczky Benjámint irányításával Szendrei Jankával együtt néhány év alatt nemcsak a magyarországi népdalkutatást tudta a gregoriánig terjeszteni, hanem a nemzetközi gregoriánkutatásba is a legjobbak szintjén tudott beavatkozni. A régi zene kutatásával szervezetileg a Népzene Kutató Csoport kötelékéből is Jankával együtt viszonylag hamar kiszakadhattak.

A 70-es évek vége táján kiderült, hogy a *Népdaltípusok* kötetei elkészítésének egyik fő lassítója az, hogy a dalgyűjtemény rendje elavult. Közel sincs készen ahhoz, hogy hibák és hiányosságok nélkül sorozatot lehessen belőle szerkeszteni. A mintegy százötven-kétszáz ezer kottalap egyenkénti átnézése és típusa szerint helyére tevése emberfeletti munkának látszott. Ilyen munkához megfelelő koncepció is szükséges. Ismerve a helyzetet és a kollégákat, Dobszay láthatta, hogy a revíziót elvégezni belátható időn belül csak az ő erejével és munkaképességével lehet. Kérés nélkül vállalta és egy év alatt, 1980-ban Szendrei Jankával ketten feszített munkával el is végezték azt a munkát. Talán köszönetet sem kaptak érte. Azóta váltott szerkesztőkkel, gyorsabban halad a Népdaltípusok kiadása. De az újabb kötetek típusrendjén azóta is alig látszik a gyökeres revízió nyoma. Pedig Dobszay a revideálást megelőzően, 1978-ban tanulmányt is írt a típus fogalmáról.

²⁰ Hogy milyenre sikerültek, azt magam próbáltam bemutatni, ld. *Muzsika* 2009. 5. 14. (Ugyanez: SÁROSÍ Bálint: *Népzenei tájakon. Válogatott írások*. Budapest, Nap Kiadó 2015. 327.

Nem lehet röviden még jelezni sem, mennyit vállalt, mi mindent megkért, megtalált a népzeneben és annak múltjában; mennyit tudott és ismertett meg velünk a népzeneről — mindenekelőtt annak vokális részéről. Ilyen ismeretek tárháza például az 1984-ben publikált közel 650 oldalas *A magyar dal könyve*. Régebben Kodály és Bartók mintája szerint a dalokat is csak dallamuk szerint osztályoztuk. Azokban megközelítő pontossággal csak két nagy osztályt különböztettünk meg: régi stílust és új stílust. Ez a két stílus Bartók számítása szerint 40 százaléka a falvakban gyűjtött dalkincsnek — közte sok régi és értékes dallamnak. A könyvben a dalkészlet funkció szerint van felsorolva. Mindjárt a tartalomjegyzék 17 féle dalt sorol fel. Ilyenek vannak a felsorolásban: gyermekjátékok és mondókák, tréfás és gúnyos dalok, táncnóták, balladák, keservesek, pásztorok–betyárok–rabok, kalendárium (benne karácsony, újév, pünkösödölő...), zenetörténeti dallamok. Lényegében az élet menetéhez igazított 17 csoport a vokális magyar népzene minden ágát felöleli, s ehhez már csak néhányoldallas stílustörténeti összefoglalás kell, amiből azt is meg lehet tudni, van-e az egyes csoportokban régi- és/vagy újstílusú dallam és zeneileg hová soroljuk a különböző egyéb stílusúakat. E látszólag egyszerű osztályozás szerint mindaltípust sokoldalúan meg lehet határozni, a típusrendszerben megfelelő helyére lehet tenni

Befejezésül megemlítem, milyen daloskönyvet kapott 23 évvel Kodály halála után minden első elemista magyar gyermek. A díszesen kiállított 270 oldalas könyv címe: *EZER ESZTENDŐ Millenniumi daloskönyv*, ajánlása így hangzik: „A millenniumi esztendő első osztályos tanulójának ezt a családi daloskönyvet küldi emlékül Orbán Viktor miniszterelnök”.

Ami hibát egy ilyen könyvben a magyar dal és a magyar kultúra ellen el lehet követni, azt a dalok összeállítója (vele együtt szerkesztője, ajánlója, kiadója...) mind elkövette. Ezt a könyvet Dobszay gondosan megnézte és amit látott, elszörnyedve megírta.²¹ Aki háborogva is tud olvasni, csak ebből az írásból is sokat megtudhat a magyar népdalról. Olvasmánya alapján azt is megsejtheti, népdalkutatásával mennyit szolgált Dobszay a magyar kultúrának.

Dobszay László 1973-ban.

²¹ „Kinek a daloskönyve?”, *Muzsika* 2000. 5. sz.